

SIVISTYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 16/2001 vp

Hallituksen esitys laeiksi opintotukilain ja sotilasavustuslain 10 a §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä lokakuuta 2001 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi opintotukilain ja sotilasavustuslain 10 a §:n muuttamisesta (HE 166/2001 vp).

Lakialoite

Valiokunta on käsitellyt esityksen yhteydessä lakialoitteen laiksi opintotukilain 2 ja 16 a §:n muuttamisesta (LA 11/2001 vp — Matti Väistö /kesk), joka on lähetetty valiokuntaan 7 päivänä maaliskuuta 2001.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Leena Koskinen, opetusministeriö
- etuuspäällikkö Paula Viljanen, Kansaneläkelaitos
- tutkija Tarja Kallonen, Suomen Pankkiyhdistys
- sosiaalipoliittinen vastaava Piia Mäkilä, Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijayhdistysten Liitto - SAMOK ry
- sosiaalipoliittinen sihteeri Jukka Pajarinen, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL.

HALLITUKSEN ESITYS JA LAKIALOITE

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan opintotukilain opintolainan valtiontakausta koskevia säännöksiä muutettavaksi siten, että opintolainan valtiontakausta hakevan opiskelijan luottotiedot tutkittaisiin ennen takauksen myöntämistä. Opintolainan korkojen pääomittamista koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että lainansaaja maksaisi osan korosta jo opiskeluaikana ja opintolainan erääntynyt korko lisättäisiin pääomaan vielä opintotuen saantilukukautta välittömästi seuraavan lukukauden aikana.

Opintolainan korkoavustusta koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että korkoavustuksen myöntämisperusteena olisi vain

lainansaajan heikentynyt maksukyky, jonka syitä ei erikseen selvitetäisi. Korkoavustusta myönnettäessä otettaisiin huomioon lainansaajan keskimääräiset veronalaiset tulot koron erääntymiskuukautta edeltävän neljän kuukauden aikana. Korkoavustuksena voitaisiin maksaa enintään viiden vuosipuoliskon aikana erääntyvät korot. Kumotun opintotukilain mukaisen opintolainan palvelusaikana erääntyvät korot ehdotetaan maksettavaksi sotilasavustuslain mukaisena sotilasavustuksena. Lisäksi opintotukilain puolisoa koskevia määrittelyjä ehdotetaan selkiytettäväksi.

Ehdotettu opintotukilain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2002. Luottotiedot tarkistettaisiin kuitenkin en-

simmäisen kerran lukuvuodelle 2002—2003 valtiontakausta hakevilta opiskelijoilta. Kumotun opintotukilain korkoavustusta koskevia säännöksiä sovellettaisiin vielä kyseisen lain nojalla myönnettyjen lainojen maaliskuussa 2002 erääntyviä korkoja koskeviin korkoavustushakemuksiin ja opintotukilain uusia korkoavustussäännöksiä sovellettaisiin kumotun opintotukilain nojalla myönnettyjen opintolainojen osalta siten ensimmäisen kerran syyskuussa 2002 erääntyviä korkoja koskeviin korkoavustushakemuksiin. Opiskelijan tulisi maksaa opiskeluaikana osa opintolainan koroista ensimmäisen kerran lukuvuodelle 2003—2004 myönnettävien opintolainojen osalta. Ehdotettu sotilasavustus-

lain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä kesäkuuta 2002.

Esitys liittyy valtion vuoden 2002 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lakialoite

Lakialoitteessa LA 11/2001 vp ehdotetaan opintotukilakia muutettavaksi siten, että opintolainan erääntyneet korot maksetaan valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta myös silloin, kun lainansaaja on oikeutettu sairauspäivärahaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin.

Hallituksen esityksen ensisijaisena tavoitteena on vähentää valtion takaajana maksettavaksi tulevien opintolainojen määrää. Valtion takausvastuunot ovat kohonneet viime vuosina huomattavasti. 1980-luvulla takaajan maksettaviksi vuosittain tulevien lainojen määrä oli noin 20 miljoonaa markkaa. Vuoden 1994 lopussa vastaava luku oli 399,7 miljoonaa markkaa ja vuoden 2000 lopussa 907 miljoonaa markkaa. Opintolainojen hoitamatta jättäminen aiheutuu suurelta osin opintojen jälkeisistä toimeentulovaikeuksista, jotka liittyvät muun muassa huonoon työllistymiseen, perheen perustamiseen ja asunon hankkimiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että ehdotettujen säädösmuutosten lisäksi tulee kehittää sekä pankkien että Kansaneläkelaitoksen opintolainoja koskevia käytäntöjä, lisätä ja selkeyttää opintolainoja koskevaa informaatiota sekä vaikuttaa lainaa koskeviin mielikuviin ja asenteisiin lähinnä käytännön talouskasvatusta kehittämällä.

Pääsääntönä hallituksen esityksen mukaan on, että valtion takausta ei opintolainaan myönnettäisi, jos opiskelijalla on luottotietorekisteriin rekisteröity maksuhäiriö. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että valtion takaus voitaisiin säännöksen mukaan kuitenkin myöntää maksuhäiriöstä huolimatta, jos häiriö on yksittäinen, määrältään vähäinen ja sen rekisteröinnistä on kulunut kohtuullisen pitkä aika taikka jos merkinnän aiheuttanut velka on suoritettu taikka jos takauksen myöntämiselle on muuten erityisiä syitä. Valiokunta pitää tällaista ehdotusta tarkoituksenmukaisena opiskelijan kannalta.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opintorahan taso on vuodesta 1995 laskenut reaalisesti noin 10 prosenttia, mikä osaltaan on lisännyt opiskelijoiden työssäkäyntiä. Kun samalla yleisenä pyrkimyksenä on tehostaa opiskelua ja opintojen loppuun suorittamista ja siten lyhentää opiskeluaikoja, valiokunta katsoo, että näiden pyrkimysten toteuttamisessa opintotuen tason vaikutukset tulee myös arvioida.

Valiokunnalle on asiantuntijakuulemisessa esitetty näkemyksiä myös valmisteltavana olevasta asetusmuutoksesta. Opetusministeriön työryhmä on ehdottanut yhtenä keinona takaajan maksettavaksi tulevien opintolainojen vä-

hentämiseksi lainan lukukausittaisten nostorien lisäämistä. Ehdotuksen mukaan korkeakouluopiskelijat saisivat nostaa lainan kahtena eränä ja muut opiskelijat neljänä eränä lukuvuodessa. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että opiskelijat voivat joutua tekemään heidän taloudelliset voimavaransa huomioon ottaen suuria kertaluonteisia hankintoja opintolainalla. Tällainen menoerä voi olla esimerkiksi vuokra-asunnon takuumaksut. Erilaisia suurempia hankintoja voi opiskelijalle aiheutua erityisesti opintojen alussa. Lisäksi useammassa erässä nostettaessa opintolainan nostokulut nousevat ja näin ollen opiskelijoiden käyttöön jäävä rahamäärä pienenee. Valiokunta katsoo, että asetusta valmisteltaessa otettaisiin edellä mainitut

opiskelijan opintoihin liittyvät tilanteet huomioon. Tämän vuoksi valiokunta pitää perusteltuna, että myös muut opiskelijat kuin korkeakouluopiskelijat nostaisivat lainan kahdessa erässä.

Lakialoitteen suhteen valiokunta on asettunut kielteiselle kannalle.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että lakialoite LA 11/2001 vp hylätään.

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kaarina Dromberg /kok
vpj. Jukka Gustafsson /sd
jäs. Tapio Karjalainen /sd
Tanja Karpela /kesk
Jyrki Katainen /kok
Inkeri Kerola /kesk
Timo E. Korva /kesk
Irina Krohn /vihr

Markku Markkula /kok
Margareta Pietikäinen /r
Osmo Puhakka /kesk
Leena Rauhala /kd
Säde Tahvanainen /sd
Ilkka Taipale /sd
Pia Viitanen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjo Hakkila.